

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-71>

УДК 33.018

КРАВЕЦЬ Ірина

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

<https://orcid.org/0000-0002-5543-6958>

e-mail: kravec16@ukr.net

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКІВ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ

Стаття присвячена питанню функціонування ринків виробничих ресурсів. Розкрито сутність ринку як складного та багатогранного явища, яке є сукупністю відносин, пов'язаних з купівлею-продажем товарів та послуг. Ринкові відносини регулюються співвідношенням попиту та пропозиції, а також способом взаємодії виробників і споживачів, що заснований на цінновій компоненті. Ринок є проміжною ланкою між виробництвом і споживанням та сферою підприємницької діяльності. Можливості підприємств у досягненні економічної мети є ресурсообмеженими у фізичному, економічному та правовому аспекті.

Ринкова система є сукупністю взаємозв'язаних ринків, які охоплюють різноманітні сфери людської діяльності. Товарно-сировинний ринок функціонує шляхом взаємодії виробників, трейдерів і споживачів через визначення ціни на сировину, яка лежить в основі глобальної економіки. Ресурс, що використовують з метою виробництва певного обсягу економічних благ заради отримання прибутку, є капіталом, який існує в різних формах: матеріально-речовій формі (фізичний капітал) та грошовій формі (фінансовий капітал). Попит на капітал, як і на будь-який чинник виробництва, залежить від його граничної дохідності. Земля як фактор виробництва відрізняється від капіталу, оскільки не має здатності до відтворення. Правове підґрунтя для створення ринку землі закладено прийняттям нового Земельного кодексу в Україні. Ринок праці – специфічний товарний ринок, один з найскладніших, оскільки він охоплює не тільки товар, який пропонується, але й цілий спектр соціально-трудова відносин, від якості яких залежатиме ефективність використання самого товару. Перебіг процесів на ринку праці визначає ставка заробітної плати.

Попит підприємства на виробничий ресурс є похідним попитом і залежить від попиту споживача на його кінцеву продукцію. Такі виробничі ресурси, як земля, праця, капітал є продуктивними і взаємозалежать один від одного. Пропозиція на ринку ресурсів змінюється під впливом цінних та нецінних чинників.

У сучасному світі актуалізується використання більш прогресивних та дорогавартісних ресурсів, таких як інноваційні підприємницькі здібності, цифрові ресурси, що спричинює зростання ролі інтелектуального капіталу у виробничій діяльності. Українські цифрові ринки розвиваються надзвичайно стрімко та мають великий потенціал для забезпечення зростання економіки країни й конкуренції, зокрема, й на міжнародному рівні.

Ключові слова: ринок, ресурси, виробництво, попит, пропозиція, ціна, праця, капітал

KRAVETS Iryna

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

FEATURES OF THE FUNCTIONING OF PRODUCTION RESOURCE MARKETS

The article is devoted to the issue of the functioning of markets for production resources. The essence of the market as a complex and multifaceted phenomenon is revealed, which is a set of relations associated with the purchase and sale of goods and services. Market relations are regulated by the ratio of demand and supply, as well as the method of interaction between producers and consumers, which is based on the price component. The market is an intermediate link between production and consumption and the sphere of entrepreneurial activity. The possibilities of enterprises to achieve economic goals are resource-limited in physical, economic and legal aspects.

A market system is a set of interconnected markets that cover various areas of human activity. The commodity market functions through the interaction of producers, traders, and consumers through the determination of the price of raw materials that underpin the global economy. A resource used to produce a certain amount of economic goods for profit is capital, which exists in various forms: material (physical capital) and monetary (financial capital). The demand for capital, as for any factor of production, depends on its marginal profitability. Land as a factor of production differs from capital in that it does not have the ability to reproduce. The legal basis for the creation of a land market was laid by the adoption of the new Land Code in Ukraine. The labor market is a specific commodity market, one of the most complex, as it encompasses not only the goods offered, but also a whole complex of social and labor relations, the quality of which will determine the efficiency of using the goods themselves. The course of processes in the labor market determines the level of wages.

The demand of an enterprise for a productive resource is a derived demand and depends on the consumer's demand for its final product. Such productive resources as land, labor, and capital are productive and interdependent. The supply of resources in the market changes under the influence of price and non-price factors.

In the modern world, the use of more progressive and expensive resources, such as innovative entrepreneurial abilities, digital resources, is becoming more relevant, which causes an increase in the role of intellectual capital in production activities. Ukrainian digital markets are developing extremely rapidly and have great potential to ensure the growth of the country's economy and competition, including at the international level.

Keywords: market, resources, production, demand, supply, price, labor, capital.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ефективність функціонування економіки в ринковій системі значною мірою визначається злагодженою роботою різних ринків, які взаємодіють один з одним, впливають та залежать один від одного. Водночас, функціонування ринків визначається тенденціями економічного розвитку, що актуалізує

необхідність розуміння сутності ринку та ринкової системи, особливостей протікання процесів у них, а також ролі попиту та пропозиції як ключових складових ринкового середовища. Особливе місце у розвитку підприємництва займають ринки ресурсів. Це є важливим з огляду на виробничу діяльність підприємств на засадах свободи вибору варіантів прийняття рішень в умовах, коли споживачі вільні купляти те, що їм подобається; підприємства — виробляти і продавати те, що вони вважають доцільним; постачальники ресурсів - за власним вибором знаходити місце застосування матеріальних і людських ресурсів.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам функціонування ринків, їх ефективності та взаємодії, сутності та ролі конкуренції в ринковому середовищі присвячені праці багатьох науковців, серед яких Бандура О. В., Гудзь О. Є., Крисько Ж.Л., Павлюк Т.І., Рощина Н. В. та інші.

Попри значну кількість наукових праць у зазначеній царині, досліджувана проблема потребує висвітлення з метою розуміння основних засад та закономірностей функціонування сучасних ринків, зокрема ринків виробничих ресурсів, та їх взаємозв'язку у мінливому ринковому середовищі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Дослідити особливості функціонування ринків виробничих ресурсів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ключовим елементом конструкції "ринкова економіка" є ринок. Це складне й багатогранне явище, яке, з одного боку, є сукупністю відносин, пов'язаних з купівлею-продажем товарів та послуг, що регулюються співвідношенням попиту та пропозиції; з іншого боку - способом взаємодії виробників і споживачів, заснований на цінновій компоненті. Ринки взаємодіють між собою на основі ринкового механізму і перебувають у мінливому стані. Він реагує на потреби у різних товарах і послугах і є проміжною ланкою між виробництвом і споживанням. Мінливість ринку визначається мінливістю попиту і пропозиції на той чи інший продукт, але одночасно впливає на них. Ринок є сферою підприємницької діяльності – бізнесу, у якій відбувається обмін не тільки товарами, але і іншими продуктами людської діяльності (інтелектуальними, фінансово-кредитними (позичковими капіталами, цінними паперами тощо).

Існування вільного ринку спричинене суспільним поділом праці, спеціалізацією виробників на виробництві тих чи інших конкретних товарів; економічним відокремлення виробників на основі приватної власності на засоби виробництва; самостійністю товаровиробника та свободою підприємництва; наявністю попиту на товар, що виробляється, з боку покупців.

Для задоволення виробничих потреб використовуються різні ресурси (земля (територія, сировинна база), капітал (засоби виробництва, гроші), праця, знання (підприємницькі здібності), які підприємства у ринковій економіці здебільшого придбавають на відповідному ринку, тобто за гроші.

Можливості підприємств у досягненні економічної мети не можуть бути безмежними, бо вони наштовхуються на такі об'єктивні перешкоди, як недостатня кількість сировини, матеріалів, енергії, коштів, тобто обмеженість ресурсів. Вона може бути фізичною, економічною, правовою [1, с.229].

Фізичні обмеження пов'язані з фізичними запасами виробничих ресурсів, потребами або нормами їх споживання, фізичними межами споживання виготовлених товарів і наданих послуг. Економічні обмеження зумовлені платоспроможністю, з одного боку, підприємця, який має бажання придбати чинники виробництва, але при цьому має обмежений обсяг наявного грошового капіталу; з іншого боку, споживача, який обмежений своєю купівельною спроможністю. Правові обмеження визначаються діючими законами і передбачають обмеження на основі права власності.

Ефективність функціонування окремого підприємства залежить від вибору, тобто прийняття, того чи іншого варіанту рішення щодо придбання певного набору виробничих ресурсів, які потрібно використовувати у правильній комбінації для того, щоб отримати прибуток. Головним у процесі вибору є застосування раціонального підходу, який передбачає врахування мети діяльності підприємства, його можливостей (обмежень) та перспектив розвитку.

Ринкова система являє собою сукупність взаємозв'язаних ринків, які охоплюють різноманітні сфери людської діяльності. Постачальники і споживачі ресурсів приймають економічні рішення на основі інформації про ринкові ціни. У ринкову систему входять різні ринки: ринок товарів (сировини, матеріалів, палива, готових виробів, проектних робіт, наукових досліджень, послуг, житла); ринок капіталу (інвестицій, цінних паперів, грошей (кредитів)); ринок землі; ринок праці тощо.

Ресурси стають чинниками виробництва лише за умов їх використання підприємством. Виробничі ресурси підприємці використовують для того, щоб одержати валовий дохід і таку його складову, як прибуток. Підприємець намагається максимізувати прибуток від використання виробничих ресурсів, придбаних на ринку.

Ринок чинників виробництва – це сфера їх товарного обороту. Функціонування цих ринків визначають як об'єктивні економічні закони ринкового механізму (закон попиту, закон пропозиції), так і

політика уряду країни щодо суб'єктів (власників чинників), об'єктів (виду конкретного чинника) та ціноутворювальних процесів, що відбуваються на цьому ринку [2, с. 224].

На товарно-сировинному ринку здійснюється реалізація товарів і ресурсів, які є основою для виробництва інших продуктів або використовуються в їх первісному вигляді. Цей ринок охоплює широкий спектр сировинних товарів, включно з енергоносіями, металами, сільськогосподарською продукцією та багатьма іншими матеріалами. Ключову роль у світовій економіці відіграють енергоносії (нафта, газ і вугілля). Як у промисловому виробництві, так і в інвестиційних цілях затребуваними є метали (золото, срібло, мідь і платина). Для продовольчої галузі необхідними є сільськогосподарські товари (пшениця, соя, кукурудза, кава або цукор тощо). Товарно-сировинний ринок функціонує шляхом взаємодії виробників, трейдерів і споживачів через визначення ціни на сировину, яка лежить в основі глобальної економіки. У такий спосіб товарно-сировинний ринок забезпечує доступ до базових ресурсів, які необхідні для функціонування промисловості, енергетики, сільського господарства та багатьох інших галузей.

Основою ринкової структури є ринок товарів і послуг. *Ринок товарів* - це первинна форма ринку. Тут здійснюється купівля-продаж предметів споживання та засобів виробництва. Тому він поділяється на споживчий ринок і ринок засобів виробництва. Суб'єктами цього ринку є фізичні або юридичні особи, які вступають у відносини товарообміну як покупці чи як продавці. Продавцями на ринку засобів виробництва є окремі особи та фірми, які створюють продукцію виробничого призначення (верстати, інструменти, сировину, фабрично-заводські будівлі, електроенергію тощо). Покупцями на ринку засобів виробництва є окремі особи та організації, які займаються виробництвом інших товарів і послуг.

Попит на засоби виробництва визначається попитом виробників. Він виникає лише у разі коли виробництво якогось продукту передбачає використання певних засобів виробництва (машин, устаткування тощо). Обсяг та динаміка попиту на засоби виробництва залежить від попиту на споживчі товари, виготовлення яких буде здійснено за допомогою конкретних засобів виробництва.

Пропозиція засобів виробництва залежить від багатьох економічних і позаекономічних чинників, серед яких є: ціна на робочу силу та демографічні особливості (стать, вік, освіта, структура населення); попередні інвестиції; попит на споживчі товари і послуги; рівень продуктивності праці галузей, які виробляють машини та устаткування [3].

Будь-який ресурс, що використовують з метою виробництва певного обсягу економічних благ заради отримання прибутку, є капіталом, який існує в різних формах: матеріально-речовій формі (будівлі, технологічні комплекси, транспортні засоби тощо) – фізичний капітал; грошовій формі – фінансовий капітал.

Згідно з теорією граничної продуктивності попит на капітал, як і на будь-який чинник виробництва, залежить від його граничної дохідності і підприємство буде розширювати попит на капітал до тих пір, доки гранична дохідність капіталу не зрівняється з його ціною. Тобто, в умовах рівноваги ринку ціна капіталу дорівнює його граничній продуктивності в грошовому вираженні.

Одним з найважливіших економічних ресурсів і чинником виробництва є земля (у широкому розумінні територія і сировинна база). Вона займає особливе місце для виробничої діяльності людей та їх життя в цілому, бо є основою для виробництва продуктів харчування у сільському господарстві, розвитку промисловості, транспортного сполучення, будівництва енергетичних об'єктів тощо. Ринок земель передусім вигідний дрібним сільгоспвиробникам, які працюють переважно на власній землі. Вони можуть повноцінно використовувати цей актив для розвитку бізнесу та інвестувати у свою справу на своїй землі. Особливістю земельних ресурсів є їх територіальна обмеженість, постійність розташування, придатність до використання, родючість, що визначає їх ринкову вартість. Земля як фактор виробництва відрізняється від капіталу тим, що не має здатності до відтворення. Земля є особливим товаром і не лише через реальну відсутність її замінників, повну нееластичність пропозиції, а й тому, що така нееластичність породжує «пасивність» земельної ренти. Її зростання чи зниження не справляє ніякого впливу на кількість пропозиції землі, тоді як зміна ціни на «звичайні» товари або стимулює збільшення пропозиції, якщо відбувається її підвищення, або мотивує товаровиробників зменшити пропозицію за умови зниження ціни.

З прийняттям нового Земельного кодексу в Україні закладено правове підґрунтя для створення ринку землі (ринку землі в Україні існує з 2020 року). Усього за весь час існування ринку земель, в обіг потрапили 1,53% від усіх сільгоспземель України, або 1,87% - для тих територій, ринок землі на яких не ускладнений бойовими діями. З понад три роки існування ринку землі Україна поки відстає за цим показником від розвинутих ринків більш ніж удвічі, переважно через неспровоковану агресію РФ. Однак, попри повномасштабне вторгнення, показники у регіонах із найліквіднішим ринком в цілому відповідають показникам розвинутих економік [4].

Особливим ресурсом на ринку є праця. Ринок праці – це складна система, яка перебуває в постійному розвитку та тісному взаємозв'язку з іншими ринками, такими як ринки землі, капіталу, житла, товарів, послуг тощо не тільки у межах національної економіки, але і поза нею. Ринок праці – специфічний товарний ринок, один з найскладніших, оскільки він охоплює не тільки товар, який пропонується, але й цілий спектр соціально-трудова відносин, від якості яких залежатиме ефективність використання самого

товару. Є різні підходи щодо того, що продається на ринку праці. Вважаємо, що товаром на ринку праці виступають саме послуги праці, а не робоча сила, оскільки покупець (підприємець, роботодавець) має намір найняти працівника з певним набором якісних характеристик, які потрібні для виконання означеної конкретної роботи, певних виробничих функцій в обмін на фінансові ресурси у вигляді заробітної плати.

Роботодавці, купуючи послуги праці, зацікавлені у високих результатах праці (кількісно-якісному їх вимірі), а потенційні працівники (ресурси праці) приймають рішення про продаж своїх послуг для виконання певної роботи з урахуванням низки умов щодо рівня заробітної плати, умов праці, перспектив навчання та кар'єрного зростання, режиму праці та його гнучкості, психологічного клімату у колективі тощо.

Ціноутворення на ринку праці має специфічні особливості. Заробітна плата найманого працівника повинна містити не тільки ціну його праці, а й витрати на утримання непрацездатних членів його сім'ї. Нижньою межею коливання ціни робочої сили є вартість робочої сили. Верхній рівень ціни робочої сили обмежується величиною знову створеної вартості. Він не може перевищувати останню, бо це призведе до банкрутства підприємства

Попит і пропозиція робочої сили (вважаємо коректним відносно до усіх бажаючих працювати, потенційних працівників на різних рівнях (мікро-, мезо- та макро-)), їх співвідношення визначають кон'юнктуру ринку праці, рівень зайнятості та безробіття, формують державну політику зайнятості.

Якщо підприємство потрібні певний ресурс (наприклад, робоча сила), воно створює адекватну мотиваційну систему для залучення цього ресурсу і виходить з цією пропозицією на ринок (у цьому випадку, ринок праці) і оголошує про потребу у ресурсі та вимоги до нього. Така система взаємовідносин потребує відповідного механізму, який би надав можливість задовольнити інтереси кожної із сторін – цей механізм створюється завдяки функціонуванню ринку ресурсів, а саме ринку чинників виробництва [5, с.15].

Існують певні закономірності взаємодії попиту і пропозиції на ринку, тому особливості функціонування ринку ресурсів визначаються специфікою цих закономірностей.

В цілому, *попит підприємства на виробничий ресурс є похідним попитом, оскільки залежить від попиту споживача на його кінцеву продукцію*. Стабільність попиту на будь-який ресурс залежатиме від: 1) продуктивності ресурсу в процесі створення блага; 2) ринкової вартості, або ціни, блага, виробленого за допомогою цього ресурсу; 3) від ціни самого ресурсу.

Такі виробничі ресурси, як земля, праця, капітал є продуктивними і взаємозалежать один від одного. Якщо для суспільства є цінним певний продукт, то ресурс, який використовується для його виробництва, є високопродуктивним, а тому на нього є великий попит. І навпаки, на малопродуктивний ресурс є обмежений попит.

Обсяг попиту на ресурси залежить від обсягу виробництва того чи іншого продукту, при якому використовуються ці ресурси. Кожне підприємство орієнтується на те, що кожна одиниця витрат на ресурси повинна приносити вигоду, граничний дохід. В складних ринкових умовах підприємство повинно орієнтуватися на мінімізацію витрат при виробництві продукту, а отже, попит на ресурси буде формуватися до тих пір, поки отримуваний граничний дохід не зрівняється з граничними витратами. Після цього стає не вигідним використовувати цей ресурс, оскільки у подальшому відбуватиметься перевищення витрат над вигодами.

У своїй виробничій діяльності підприємці орієнтуються на пошук раціонального та ефективного використання ресурсів. У випадку, якщо придбання одного виду ресурсів стало не вигідним, здійснюється пошук альтернативного ресурсу, який може замінити використовуваний ресурс, тобто йдеться про субституцію. Субститутами можуть бути споживчі товари, виробничі ресурси, послуги транспорту (потяг-літак-автомобіль), сфери дозвілля (кіно-театр-цирк) тощо. Для товарів-субститутів зростання ціни одного товару зумовлює зростання обсягу попиту на інший (парний) товар.

Важливе значення при формуванні попиту на ресурси має можливість заміщення одного ресурсу іншим. Якщо у процесі виробництва відбулась заміна праці капіталом, то це призводить до падіння попиту на працю і до збільшення попиту на капітал (ефект заміщення). Одночасно з цим відбувається збільшення ціни на капітал, відповідно збільшуються витрати підприємства - отже обсяги виробництва скорочуються, як і скорочується попит на ресурс. Виробники будуть пред'являти попит на ресурси до тих пір, поки ефект обсягу виробництва не буде більше ефекту заміщення [5, с. 16].

На ринку ресурсів, факторів виробництва під впливом різних чинників (цінових, нецінових) відбувається зміна пропозиції. Ціновий чинник визначає бажання і здатність продавців постачати на ринок для продажу певний ресурс за певною ціною. Неціновий чинник зміни пропозиції ресурсу охоплює ціни на ресурси на інші товари, наявність виробничих потужностей, природних ресурсів, робочої сили, специфіка технології, природно-кліматичні умови, вплив державних інституцій на виробничу сферу (податки, дотації).

У сучасному світі із розвитком науки і техніки ускладнюються технології виробництва, що актуалізує використання більш прогресивних та дороговартісних ресурсів, таких як інноваційні підприємницькі здібності, цифрові ресурси.

Активний розвиток цифрових та інформаційних технологій сформував якісно новий ринок – ринок інформаційних послуг, який поєднує великий сегмент споживачів. За оцінками фахівців, понад 60% світових корпорацій вже розробили власну стратегію digital-трансформації, яка спрямована на одночасне врахування технологічних змін та особливостей ринкового споживання [6, с.4].

Основні критерії ринкових digital-взаємовідносин між покупцями та продавцями полягають у доступності, швидкості (готовності до змін), зручності, захищеності, глобалізації, технічній оснащеності, дистрибуції (комплексі взаємопов'язаних функцій розподілу матеріального потоку між різними покупцями, у т.ч. логістиці), конкуренції, зменшенні фінансових затрат та наявності наукового потенціалу. У підсумку, головною особливістю нових можливостей діджиталізації є створення умов для більш комфортної та оперативної взаємодії бізнесу та споживачів з урахуванням потреб [7].

Цифрові платформи є онлайн простором, де відбувається обмін інформацією, послугами, товарами та іншою взаємодією між учасниками ринків: виробниками, постачальниками, розробниками, партнерами, користувачами, клієнтами тощо. Такі платформи формують окремі цифрові ринки, кожен з яких пропонує ефективні та доступні способи надання та отримання інноваційних послуг, просування товарів. Сучасні технології дають змогу швидко й порівняно легко охоплювати широке коло споживачів, а ті, своєю чергою, можуть легко знаходити потрібні ресурси. Українські цифрові ринки розвиваються надзвичайно стрімко та мають великий потенціал для забезпечення зростання економіки країни й конкуренції, зокрема, й на міжнародному рівні. Тож питання ефективного регулювання роботи відповідних ринків та дотримання правил добросовісної конкуренції у цій сфері є актуальним [8].

З огляду на зростання цифровізації економіки відбувається зростання ролі інтелектуального капіталу у виробничій діяльності.

Сучасний ринок орієнтований на покупців і заснований на конкуренції. У виробничій системі кожний суб'єкт є конкурентом відносно всіх інших суб'єктів, що визначається їх економічною самостійністю. Через те, що у ринкові відносини вступають різні суб'єкти, а до сфери обміну надходять різноманітні товари й послуги, то в країні формується досить складна ринкова структура, яка охоплює найрізноманітніші види ринків.

Скорочення пропозиції зумовлює конкуренцію серед покупців – гонитву за обмеженою пропозицією, що піднімає ціни; а надлишок пропозиції спричиняє суперництво між виробниками заради позбавлення від надлишку, що призводить до зниження цін. Конкуренція позбавляє учасників ринкового процесу влади над ціною. Як складова частина господарського механізму, конкуренція діє через попит, пропозицію та ціни. Конкуренція є суперництвом між продавцями та покупцями за найбільш вигідні умови продажу і купівлі відповідно [9, с. 10].

Сьогодні у науковому світі йдеться про концепцію ефективності ринків, що базується на відповідності умовам досконалої конкуренції. Ознакою ефективності ринку є твердження, що в умовах досконалої конкуренції виробництво товарів здійснюється з мінімальними затратами виробничих ресурсів. Концепція досконалої конкуренції щільно пов'язана не тільки з концепцією ефективності ринків, а і з деякими іншими ключовими концепціями: природної, або нормальної ціни, економічної рівноваги, потенційного випуску і повної зайнятості, а через них і з концепцією економічного циклу [10, с. 40].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, ринок виробничих ресурсів є складною системою, яка охоплює багато складових (ринок землі, товарно-сировинний ринок, ринок виробничих ресурсів, ринок капіталів, ринок праці, ринок цифрових технологій тощо). Функціонування ринку виробничих ресурсів пов'язане з дією законів попиту та пропозиції, а також впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, які визначають перебіг процесу виробничої діяльності. Як і на ринку товарів та послуг особистого споживання, на ринку виробничих ресурсів велике значення мають закономірності формування цін. В умовах швидких темпів розвитку наукоємних технологій світова економіка розвивається шляхом заміщення одного технологічного укладу іншим. Низькотехнологічна, енерго- та матеріаловитратна промисловість перебуває на стадії переходу до ринку інформаційних технологій завдяки накопиченому інтелектуальному потенціалу, розвитку штучного інтелекту. Як наслідок, під впливом зміни попиту та пропозиції на прогресивні технології, підприємницькі здібності, інтелектуальний капітал (професійно-кваліфікаційні якості робочої сили як ресурсу праці), відбувається зміна взаємодії та наповнення ринків виробничих ресурсів, що потребує подальшого їх вивчення та можливого регулювання залежно від цивілізаційних викликів та загроз.

Література

1. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Політекономія : навчальний посібник / Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 270 с.
2. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ, «ЛілеяНВ». 2015. 348 с.

3. Громова Т. Ринок засобів виробництва як складова товарного ринку. URL: https://sophus.at.ua/publ/2014_05_22_23_kampodilsk/sekcija_1_2014_05_22_23/rinok_zasobiv_virobnictva_jak_skladova_tovarnogo_rinku/59-1-0-939
4. Земельний ринок в Україні. Аналітичний огляд за 3 квартал та вересень 2024 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/land_review_IIIq_ua.pdf
5. Рощина Н. В. Особливості формування попиту та пропозиції на ринку ресурсів. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2015. № 12. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/44143/40379>
6. Гудзь О.Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*, 2018. № 2(24). С. 4–12.
7. Д'яченко А. С., Рощина Н. В. Дослідження ринку в умовах діджиталізації: нові можливості. *Ефективна економіка*. №7. 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/204.pdf
8. Конкуренція на цифрових ринках. Досвід інституційного розвитку та бачення майбутнього. URL: <https://amcu.gov.ua/news/konkurenciya-na-cifrovih-rinkah-dosvid-institucijnogo-rozvitku-ta-bachennya-majbutnogo>
9. Павлюк Т. І. Сутність та роль конкуренції в ринковій економіці. *Економіка і суспільство*. Випуск № 6. 2016. С. 8-13
10. Бадюра О. Ефективність ринків і економічна ефективність: проблеми вимірювання і зв'язок з економічним циклом. *Економічна теорія*. 2015. № 2. С. 38-51

References

1. Ekonomichna teoriia (politekonomiia, mikroekonomika, makroekonomika). Politekonomiia : navchalnyi posibnyk [Economic theory (political economy, microeconomics, macroeconomics). Political economy: starting point] / Matseliukh N. P., Maksymenko I. A., Telishchuk M. M. ta in. Irpin : Universytet DFS Ukrainy, 2018. 270 s.
2. Overchenko V. I., Mazhak Z. M., Sofii M. I. (2015) Mikroekonomika: navchalnyi posibnyk [Microeconomics: starting point] / za nauk. red. O. L. Anufriievoi. Ivano-Frankivsk, «LileiaNV». 348 s.
3. Hromova T. (2014) Rynok zasobiv vyrobnytstva yak skladova tovarnoho rynku [The market for means of production as a component of the commodity market]. URL: https://sophus.at.ua/publ/2014_05_22_23_kampodilsk/sekcija_1_2014_05_22_23/rinok_zasobiv_virobnictva_jak_skladova_tovarnogo_rinku/59-1-0-939
4. Zemelnyi rynek v Ukraini. Analitichnyi ohliad za 3 kvartal ta veresen 2024 roku [Land market in Ukraine. Analytical review for Q3 and September 2024]. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/land_review_IIIq_ua.pdf
5. Roshchina N. V. (2015). Peculiarities of demand and supply formation in the resource market [Features of the formation of demand and supply in the resource market]. *Economic Bulletin of NTUU "Kyiv Polytechnic Institute"*. No. 12. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/44143/40379>
6. Hudz O.Ie. (2018). Tsyfrova ekonomika: zmina tsinnosti ta oriientyriv upravlinnia pidpriemstvamy [Digital economy: changing values and guidelines for business management]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, № 2(24). S. 4–12.
7. Diachenko A. S., Roshchyna N. V. (2021). Doslidzhennia rynku v umovakh didzhytalizatsii: novi mozhlyvosti [Market research in the context of digitalization: new opportunities]. *Efektivna ekonomika*. №7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/204.pdf
8. Konkurenciia na tsyfrovih rynkakh. Dosvid instytutsiinoho rozvytku ta bachennia maibutnogo [Competition in digital markets. Experience of institutional development and vision of the future]. URL: <https://amcu.gov.ua/news/konkurenciya-na-cifrovih-rinkah-dosvid-institucijnogo-rozvitku-ta-bachennya-majbutnogo>
9. Pavliuk T. I. (2016). Sutnist ta rol konkurencii v rynkovii ekonomitsi [The essence and role of competition in a market economy]. *Ekonomika i suspilstvo*. Vypusk № 6. S. 8-13
10. Badura O. Efektyvnist rynkiv i ekonomichna efektyvnist: problemy vymiriuvannia i zviazok z ekonomichnym tsyklom [Market efficiency and economic efficiency: measurement issues and the relationship with the business cycle]. *Ekonomichna teoriia*. 2015. № 2. S. 38-51